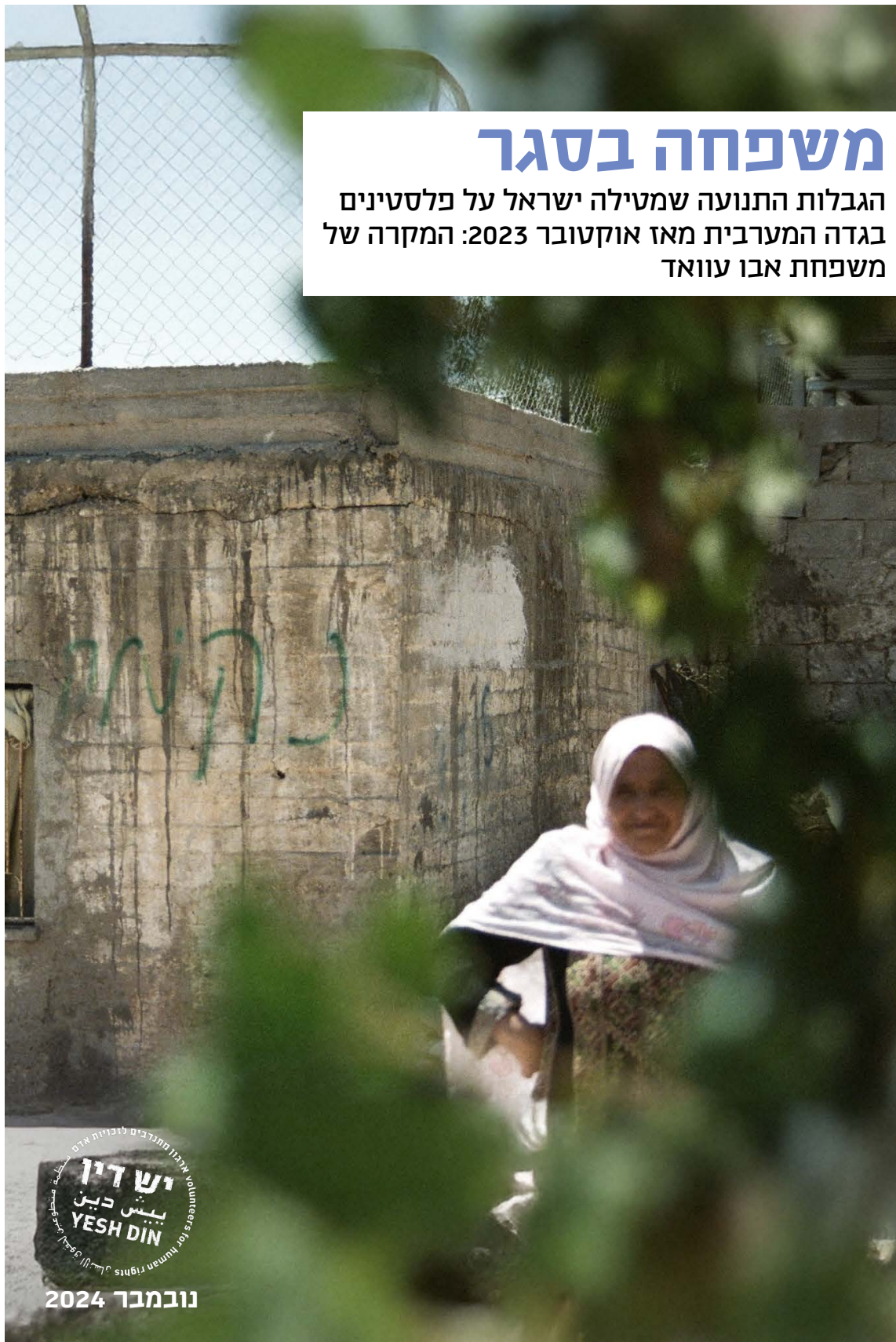

משפחה בסגר

הגבלות התנועה שמטילה ישראל על פלסטינים
בגדה המערבית מאז אוקטובר 2023: המקרה של
משפחת אבו עוואד

משפחה בסגר

מגבלות התנועה שמטילה ישראל על
פלסטינים בגדה המערבית מאז אוקטובר 2023:
המקרה של משפחת אבו עוואד

נובמבר 2024

כתיבה: דן אואן

תחקיר שטח: פיראס עלמי ועו"ד פאדיה קואסמי

עריכה: יונתן קבנויץ'

ייעוץ משפטי: עו"ד שלומי זכריה

עיצוב גרפי: סטודיו יהודה דרי

מתנדבי יש דין: ד"ר יהודית אלקנה, מיה ביילי, אסנת בן שחר, חנה בר"ג, עו"ד ד"ר אסנת ברתור, חנה גוטליב, רוני גלבוע, תמי גרוס, דינה הכט, יורם זאבי, רחלה חיות, שרה טולידאנו, דניאל כהן, בנצי לאור, ג'ודי לוי, שרה מארליס, אריה מגל, אדי סער, דליה עמית, ניבה ענבר, נאוה פולק, נעמה פטנקין, אמיר פיינסקי, טליה פקר בריו, רותי קדר, עדנה קלדור, ד"ר יואל קלמס, עידית שלזינגר, אילנה מקי שפירא, ד"ר צביה שפירא.

צוות מקצועי: יודית אבידור, דן אואן, יהב ארז, נועה בר, עו"ד מיכל זיו, עו"ד שלומי זכריה, רימא חוואש, דניה כהן, נועה כהן, עו"ד מיכאל ספרד, פיראס עלמי, עו"ד ליאור צור, מוניר קאדוס, תמרי קדמן, עו"ד פאדיה קואסמי, יונתן קבנויץ', זיו שטהל.

פעילות יש דין בשנת 2024 נתמכה על ידי:

Asamblea de Cooperación Por la Paz, Catholic Agency for Overseas Development, Consulate General of France, ECHO via NRC, European Union, FCDO via NRC, Foundation for Middle East Peace, German Federal Foreign Office via NRC, Irish Aid, Misereor, Netherlands via UNDP, New Israel Fund, Rockefeller Brothers Foundation, Royal Norwegian Embassy, Spanish Agency for International Development Cooperation (AECID), Sweden Human Rights Programme via NDC, Switzerland FDFA, United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, United Nations Development Program.

בשער: כתובת נאצה שמתנחלים ריססו על קיר בית משפחת אבו עוואד. צילום: סופיה פני גוטמן

יש דין הוא ארגון שעיקר מימונו הוא מישויות מדיניות זרות. רשימת התורמים לנו מפורטת באתר רשם העמותות ובאתר האינטרנט שלנו. יש דין גאה להיות ממומן על ידי מדינות שסבורות כמונו, שהכיבוש הוא לא עניין פנים-ישראלי ותורמות לקידום זכויות אדם.

מבוא

מסמך זה מתמקד במקרה של משפחת אבו עוואד מהעיירה תורמוסעיה בגדה המערבית. מאז פרצה המלחמה ברצועת עזה, המשפחה מצאה עצמה תחת סגר הרמטי, לאחר שכביש הגישה היחיד המוביל לביתם שישיראל התירה להם לנסוע בו, נחסם בערמת עפר וסלעים ובמקביל עמדה צבאית הוקמה בסמוך לבתי המגורים שלהם. סיפור המשפחה משמש מקרה בוחן המייצג את ההשפעה ההרסנית של מדיניות החסימות הישראלית על חיי היום יום של פלסטינים רבים. בחסות המלחמה של ישראל ברצועת עזה וטענת צרכי הביטחון הישראליים, גישתם של בני המשפחה לעולם החיצון הוגבלה במשך חודשים רבים. בנוסף, נאסר עליהם לעבוד את אדמתם, לצאת מביתם לאחר החשיכה והם הופקרו לאלימות מצד אזרחים ישראלים תושבי ההתנחלויות הסמוכות. הצעדים הדקונויים שהוטלו על משפחת אבו עוואד הכוללים סגר כמעט הרמטי, פיקוח צבאי הדוק על תנועתם במרחב, הגבלות על תנועת מבקרים אל ביתם, מניעת פרנסה, לצד האלימות מצד מתנחלים ישראלים אשר נענית בחוסר מענה אכיפתי מוחלט – כל אלה מייצרים תנועת מלקחיים שדומה כי נועדה להמאס על בני המשפחה את חייהם ולהוביל לגירושם מאדמתם הפרטית עליה הם חיים עשרות רבות של שנים.

מחסומים וחסימות דרכים הפכו חלק בלתי נפרד ממערך השליטה הישראלית על פלסטינים החיים תחת כיבוש. בראשית שנת 2023, עוד טרם פרצה המלחמה, משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטריים תיעד 645 הגבלות תנועה ברחבי הגדה המערבית.¹ אלו כוללות מחסומים מאוישים בחיילים או מאבטחים פרטיים, תלוליות עפר, שערי ברזל, מחסומים המאוישים מעת לעת וחסימות דרכים באמצעות קוביות בטון. בחודש אוקטובר 2023, כאשר תשומת הלב הציבורית הופנתה לרצועת עזה, כוחות הביטחון הישראליים הציבו בין לילה עשרות חסימות נוספות בתוככי הגדה המערבית, מגבילים אף יותר את חופש התנועה של פלסטינים. ארגון בצלם תיעד כ-120 חסימות שנוספו מאז אוקטובר 2023, כחצי מהן ערמות עפר וסלעים.² מאז אוקטובר 2023, יישובים רבים בינם לובן א-שרקיה, אל-מור'ייר, דומא, כפר מאלק וקוסרה נותקו לחלוטין מהכבישים הראשיים הסמוכים אליהם.³ אנשי כוחות הביטחון הישראליים הציבו עשרות חסימות בדרכים המחברות בין יישובים פלסטינים אשר מונעות מחקלאים גישה לאדמתם – מקור פרנסתם.⁴ בחלק מהמקרים החסימות הוצבו על ידי ישראלים תושבי ההתנחלויות הסמוכות, כאשר הצבא נמנע מפינויים, או בחלק יותר חמור מהמקרים, הצבא עצמו ביקש להישען על חסימות אלה ולאמצן בדיעבד, בדמות הוצאת צווים מתאימים מטעמו של המפקד הצבאי.

1 OCHA, [Movement and Access in the West Bank](#), (August 2023).

2 **בצלם**, רשימת מחסומים צבאיים בגדה המערבית וברצועת עזה (יוני 2024).

3 להרחבה: הגר שייף, "האמבולנסים מתעכבים והנסיעה מתארכת: כניסות לכפרים בגדה חסומות בידי הצבא כבר חמישה חודשים", **הארץ**, 19.3.2024; **האגודה לזכויות האזרח**, **חסימת דרכי הגישה לכפרים בגדה מאז פרוץ המלחמה** (פברואר 2024).

4 עמירה הס, "קביעת מרחקי מינימום מהתנחלויות ושלל חסימות: כך מסלקים פלסטינים מאדמותיהם", **הארץ**, 24.5.2024.

חסימות שהוצבו לאחר ה-7.10.2023. למעלה משמאל עם כיוון השעון: בין תורמוסעיא לאל-מורייר, בכניסה ללובן א-שרקיה מכביש 60, בכניסה לכפר מאלכ מכביש אלון ובכניסה לאל-מורייר מכביש אלון. צילום: יש דין

הגבלות התנועה בגדה המערבית קשורות באופן הדוק לאופי השליטה הישראלית בגדה, שכן הן מנתקות במכוון את הרצף הטריטוריאלי של יישובים פלסטינים ומונעות מפלסטינים לנוע בחופשיות בארצם ובאדמותיהם בזמן שאזרחים ישראלים החיים באותו השטח בדיוק זוכים לנוע ללא כל הגבלות. מאות החסימות המפוזרות כיום ברחבי הגדה המערבית מפרידות בין משפחות וקהילות פלסטיניות, בין חקלאים לאדמתם ובין יישובים לעורקי תנועה ראשיים. מדיניות החסימות של ישראל פוגעת בזכות הפלסטינים לחופש התנועה בגדה המערבית וכפועל יוצא משפיעה על כל תחומי החיים שלהם ופוגעת קשות גם בזכויות יסוד נוספות שלהם, בינם גישה למזון ולמים, פרנסה ראויה, חינוך וטיפול רפואי.

חוות הדעת המייעצת מטעם בית המשפט הבינלאומי לצדק (ICJ), אשר נדרשה להיבטים שונים במדיניות ישראל בשטחים הפלסטינים הכבושים, קבעה ביולי 2024, בדעת רוב, כי השליטה הישראלית על חופש התנועה של פלסטינים מהווה אפליה שיטתית ואסורה כנגד פלסטינים ומפרה את כללי הדין הבינלאומי. על פי עמדת רוב השופטים בחוות הדעת, הגבלות התנועה עליהן אחראי הצבא הישראלי מפלות לרעה פלסטינים ופוגעות בזכויותיהם לחופש תנועה, פרנסה, בריאות, חינוך ורמת חיים נאותה. בית הדין הגיע למסקנה כי "האמצעים שנוקטת ישראל בהטלת הגבלות על כל הפלסטינים רק בשל זהותם הפלסטינית הם בלתי מידתיים ביחס לכל מטרה ציבורית לגיטימית ולא יכולים להיות מוצדקים בטיעונים של ביטחון".⁵ חוות הדעת ניתנה ביחס למצב שקדם למלחמה, מצב שרק הוחרף מאז בשורה ארוכה של מקרים.

5 תרגום יש דין מתוך: International Court of Justice, Legal consequences arising from the policies and practices of Israel in the occupied Palestinian territory, including east Jerusalem, 19.7.2024.

משפחה בסגר

משפחת אבו עוואד, אוגוסט 2024. צילום: סופיה פני גוטמן

בני משפחת אבו עוואד מתגוררים בתורמוסעיא, נפת רמאללה, על אדמות המשפחה הנמצאות במיקום מבודד יחסית המרוחק כשני קילומטרים ממרכז העיריה. במתחם המשפחתי, הכולל שלושה מבנים, מתגוררים כ-25 מבני המשפחה, בינם 11 ילדים מתחת לגיל 18. המשפחה מתפרנסת בעיקר מחקלאות ומגדלת כ-2,000 עצי זית ותיקים וגידולים עונתיים נוספים בכמאה דונם של אדמות חקלאיות פרטיות הנמצאות סביב מתחם בתי המגורים של המשפחה. הבתים נבנו בתחילת שנות השבעים של המאה שעברה על קרקע פרטית על ידי אביו וסבו של עבדאללה אבו עוואד, שנולד במקום ומתגורר בו יחד עם הוריו, ילדיו, נכדיו, דודיו ושאר בני המשפחה המורחבת.

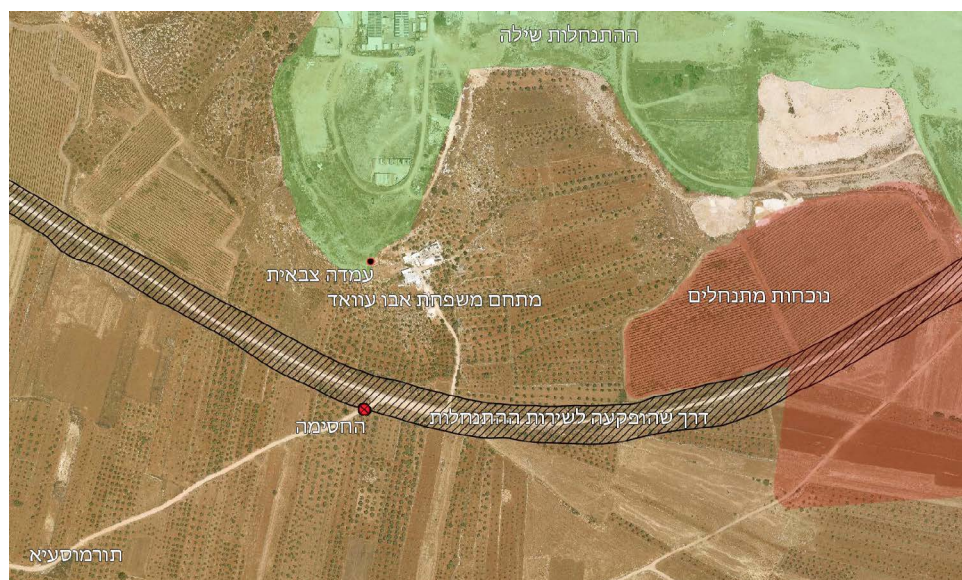
ברבות השנים ישראל הקימה מספר התנחלויות ומאחזים בשטח הסמוך לתורמוסעיא, הסוגרים את אט על בתי המשפחה. בשנת 1979 הוקמה ההתנחלות שילה אשר הלכה והתרחבה כך שכיום אזור התעשייה של ההתנחלות מגיע עד פחות מ-100 מטרים מבתי המשפחה. מאז סוף שנות התשעים הוקמו באזור זה שנקרא בערבית ואדי סילון או ואדי סינג'יל (בעברית מכונה כחלק מ-"עמק שילה"), מספר מאחזים ישראליים בינם המאחזים עדי עד וגאולת ציון המהווים מוקד לאליומות מתנחלים.⁶ בשנת 2018 ישראל הקימה בקרבת המתחם את ההתנחלות עמיחי עבור מפוני המאחז עמונה.⁷

6 יֵשׁ דִּין, מסלול הנישול - המקרה של המאחז עד-עד, (פברואר 2013).

7 יש לציון כי בעוד שמדינת ישראל מבחינה בין התנחלות חוקית אשר הוקמה באישור ממשלת ישראל לבין מאחז לא חוקי שהוקם ללא אישור רשמי של הממשלה, הדין הבינלאומי כמו גם עמדת יש דין קובעים כי כל ההתנחלויות הישראליות בגדה המערבית אינן חוקיות ויש לפנותן.

התנחלויות ומאחזים אלו שזוכים לתמיכה של המדינה, נוגסים בעתודות קרקע פלסטיניות ומייצרים רצף טריטוריאלי החוסם התפתחות של יישובים פלסטינים.⁸

בשנת 1995, הצבא הפקיע אדמות רבות של תושבי תורמוסעיא במטרה לסלול כביש העובר מטרים ספורים דרומית מבתי המגורים של המשפחה.⁹ כביש זה חוצץ בין בית המשפחה לתורמוסעיא - מרכז חייהם, ואפילו חציית הכביש הנדרשת להם כדי להגיע לתורמוסעיא מלווה בחרדה מפני מתנחלים, שלדברי המשפחה משתמשים בכביש זה באופן יום יומי. בפועל הכביש משרת את האוכלוסייה הישראלית בלבד, שכן הוא משמש חיבור בין שתי התנחלויות שילה ועמיחי, ותנועת הפלסטינים על הכביש מוגבלת ובחלקו אף אסורה לחלוטין. כך, שעל אף שכביש זה מוביל לכביש 60 הסמוך, בני משפחת אבו עוואד אינם יכולים להשתמש בו.

מפת האזור

בעשרים השנים האחרונות, יש דין תיעד מאות מקרי אלימות אידיאולוגית של מתנחלים נגד פלסטינים באזור זה (מתחם היישובים תורמוסעיא, אל-מע'יר, ג'אלוד, קריות ודומא), החמור בהם היה רצח בני משפחת דוואבשה בכפר דומא בשנת 2015. ביוני 2023, פלשו מאות אזרחים ישראלים, מגובים באנשי כוחות הביטחון, על העיירה תורמוסעיא וביצעו במקום פוגרום שנמשך שעות ארוכות. הפורעים שרפו בתים על יושביהם והותירו אחריהם הרס רב. על פי דיווחים בתקשורת שוטר שהיה במקום ירה למוות בעומר ג'בארה בן ה-27 כאשר ביקש להגן על ביתו מפני הפורעים.¹⁰

8 יש דין, גושי התנחלויות שמבטרים את הגדה המערבית - עמק שילה כמקרה מבחן, (אוקטובר 2016).

9 צו הפקעה כביש גישה 3/95, 5.7.1995.

10 אורן זיו, "מתנחלים הציתו את הבית. התחבאנו בשירותים. עדויות מתורמוס עיא", שיחה מקומית, 22.6.2023.

יש לציין כי לאלימות של אזרחים ישראלים כנגד פלסטינים בגדה המערבית יש משמעות ייחודית היות והיא מתקיימת במסגרת של משטר אפרטהייד המקיים שליטה ודיכוי של קבוצה לאומית אחת - ישראלים, על פני קבוצה אחרת - פלסטינים. אזרחים ישראלים הפועלים באלימות כנגד תושבים פלסטינים נהנים ממערך של זכויות יתר במסגרת משטר זה, ובפועל מהגנה וגיבוי של הצבא ומערכות אכיפת החוק הישראליות. מאידך, נפגעי העבירה הפלסטינים סובלים מאפליה שיטתית בזכויות ובמשאבים וחיים תחת משטר דכאני שנכפה עליהם.¹¹ באמצעות אלימות, הזוכה לגיבוי ישיר או עקיף של מערכת הביטחון הישראלית, מתנחלים מבקשים להרחיב את היקף השליטה הישראלית על אדמות פלסטיניות במקביל לנישול האוכלוסייה הפלסטינית מאדמותיה, הכל תוך זריעה של פחד, אימה ושיבוש חייהם של פלסטינים. קיימת קורלציה ברמת מתאם גבוהה בין מטרת אלימות המתנחלים ובין מטרותיה של מדינת ישראל בגדה המערבית - גירוש פלסטינים והשתלטות על אדמתם.¹²

בשל הריחוק היחסי ממרכז העיירה ומנגד הקירבה להתנחלויות שהוקמו זמן רב לאחר שבתיהם נבנו, בני משפחות אבו עוואד סבלו במהלך השנים מהתנכלויות והתקפות חוזרות ונשנות מצד ישראלים המתגוררים באזור. בתי המשפחה מוקפים למעשה בנוכחות ישראלית. מצפון לבית המשפחה אזור התעשייה של ההתנחלות שילה אשר התרחב במשך השנים, מדרום כביש המשרת מתנחלים ומצדדיו חלקות המעובדות על ידי מתנחלים המקיימים שם נוכחות קבועה. לעיתים עבודת החקלאות של בני המשפחה כרוכה בסכנה ממשית לשלומם. בחמש השנים האחרונות בלבד בני המשפחה הותקפו על ידי מתנחלים מהאזור מעל לעשר פעמים. מתנחלים גירשו את בני המשפחה מהחלקות החקלאיות שלהם, יידו לעברם אבנים, איימו עליהם, הטרידו אותם וריססו כתובות נאצה על ביתם.

11 **יש דיין**, [הכבוש הישראלי בגדה המערבית ופשע האפרטהייד: חוות-דעת משפטית](#), (יוני 2020).

12 **יש דיין**, [מסלול הנישול - המקרה של המאחז עדי-עד](#), (פברואר 2013).

המציאות באזור לאחר אוקטובר 2023

מתקפת הפתע הקטלנית של חמאס באוקטובר 2023 ואיתה ההכרזה של ישראל על מלחמה, שינו לחלוטין את המציאות, שגם כך הייתה קשה, בגדה המערבית. זמן קצר לאחר ה-7 לאוקטובר דרך הגישה היחידה אל בית משפחת אבו עוואד נחסמה באמצעות תלולית עפר וסלעים. לדברי עבדאללה היו אלה חיילים מלווים באנשי הביטחון של ההתנחלויות הסמוכות (רכזי ביטחון שוטף - רבשצ"ם, ואנשי כיתת הכוננות של ההתנחלות) אשר הציבו את החסימה. בני המשפחה לא קיבלו אף הודעה מוקדמת על הכוונה לחסום את כביש הגישה היחיד לביתם, ולא ניתנה להם הזדמנות לערער על ההחלטה לשים אותם תחת סגר. גם לאחר הקמת החסימה ובמשך חודשים רבים, לא מצאו לנכון בצבא להבהיר בצו ברור מה טיב ההגבלה, מה משך תקופתה ומה העילה להקמתה. באותו החודש הוקמה גם עמדה צבאית כעשרים מטרים מביתם, מצוידת במצלמות המכוונות היישר אל בתי המשפחה, ומפקחת על כל תנועה במקום.

מאז אוקטובר 2023, חיילים הפגינו נוכחות יום יומית באזור ובמשך חודשים ארוכים אסרו על בני המשפחה להשתמש ברכבים כדי לעקוף את החסימה. לבני המשפחה נמסר כי יותר להם לצאת לתורמוסעיה ולמעשה לכל מקום שהוא, רגלית בלבד. עבדאללה אבו עוואד סיפר כי הצבא אף הקים מחסום ביציאה ממתחם המשפחה, שם דרשו החיילים מבני הבית תעודות זהות כאשר ביקשו לצאת או לחזור מביתם ברגל ואף עיכבו אותו מספר פעמים. בנוסף, חיילים החרימו לבני המשפחה מספר מכוניות ללא רישוי (משטובות) ששימשו לעבודת החקלאות והיו חיוניות לפרנסתם. הצבא אסר גם על מבקרים או נותני שירותי להגיע אל המקום, אפילו ברגל, בכל שעות היום. כאשר נציגים של עיריית תורמוסעיה ביקשו לבקר במתחם הנצור, חיילים אסרו עליהם להתקרב וגירשו אותם כלעומת שבאו. בני המשפחה מצאו עצמם תחת סגר מוחלט, מנותקים מהמשפחה, מהחברים ומהקהילה שלהם ומגישה לצרכים בסיסיים ביותר.

לא די בכך, חיילים אסרו על בני המשפחה גם לעבוד באדמתם ובין היתר מנעו מהם למסוק את עצי הזית שלהם בשיא עונת המסיק ולחרוש את אדמותיהם בעונת החריש, דבר שפגע אנושות ביכולת המשפחה להתפרנס. לדברי בני המשפחה, פעם אחר פעם הם גורשו מהחלקות החקלאיות שלהם על ידי חיילים בטענה שאסור להם לשהות במקום "בגלל המלחמה", זאת מבלי שהוצג להם צו או אסמכתא חוקית כלשהי. בסוף חודש דצמבר 2023 בני המשפחה ניסו לשוב ולעבוד באדמתם, אולם חיילים גירשו אותם מהחלקות והחרימו להם את ציוד העבודה החקלאי שלהם. להוסיף חטא על פשע, בזמן שנאסר על בני המשפחה למסוק את עצי הזית שלהם, אזרחים ישראלים פלשו לאדמותיהם וגנבו יבול זיתים מספר פעמים במהלך נובמבר ודצמבר 2023. בעוד בני המשפחה מנועים מלהגיע לאדמה בשל הגבלות הצבא וכאשר כאמור עמדה צבאית מפקחת על כל הנעשה באזור ורואה את הגנבים בפעולה.

חסימת הסלעים והעפר שהוקמה באוקטובר על דרך הגישה היחידה המובילה אל בית המשפחה. צילום: יש דין

כל השירותים החיוניים להם נזקקת המשפחה דוגמת חנויות מזון, מרפאות, בתי מרקחת ובתי ספר נמצאים בעיירה תורמוסעיא. החסימה ועימה האיסור על שימוש בכלי רכב אילץ את בני המשפחה ללכת ברגל מרחק רב עבור שירותים בסיסיים בדרך שהפכה בחורף לבוצית וקשה למעבר. כך למשל בני המשפחה נאלצו לסחוב על גבם מצרכי מזון ותרופות מתורמוסעיא כאשר הם צועדים ברגל מעל לחצי שעה. ילדי המשפחה נדרשו ללכת ברגל כל יום לבית הספר שלהם הנמצא במרכז העיירה מרחק של כשני קילומטרים. עבור חלק מבני משפחת אבו עוואד משמעות המגבלות שהטילו החיילים היא סגר מוחלט. בני משפחה מבוגרים התלויים בתרופות וזקוקים למעקב רפואי לא יכלו לצעוד את הדרך הארוכה הזו ברגל. אחת מילדות המשפחה הקטינות סובלת ממחלת עצבים והיא כלל אינה יכולה לנוע בכוחות עצמה, דבר שמנע ממנה לצאת מהמתחם. בניגוד לשכניהם הישראלים מההתנחלויות היהודיות הסמוכות, בתי משפחת אבו עוואד אינם מחוברים לרשתות מסודרות של מים או חשמל, ואספקת המים של המשפחה תלויה במשאית מים המובילה מים למאגר הנמצא במקום; החשמל למתחם מסופק בלוחות סולאריים ובגנרטור התלוי באספקת דלק שוטפת. האיסור על כניסה של פלסטינים לאזור, לרבות רכבי אספקה, אילצה את בני המשפחה להסתמך על מי גשמים ונותר להם רק לקוות כי מעט המים שנאגרו תספיק להם לחודשי הקיץ החמים.

בני המשפחה נאלצו לסחוב את ילדיהם לתורמוסעיא באמצעות מריצה. צילום: עבדאללה אבו עוואד

מסכת ההתעמרות השרירותית בבני המשפחה נמשכה. בחודש ינואר 2024, כאשר אבי המשפחה, עבדאללה אבו עוואד, ניסה לצאת אל תורמוסעיא ברגל על מנת להביא תרופות להוריו, חיילים המוצבים בקרבת מקום הודיעו לו כי נאסר על בני הבית לצאת או לחזור מכיוון תורמוסעיא מדרת החשיכה, החל מהשעה 18:00, ועד לבוקר שלמחרת. בחודש מרץ באותה שנה (2024) חיילים מסרו לבני המשפחה כי יותר להם לצאת ולהיכנס למתחם רק עד לשעה 19:30. בני המשפחה סיפרו על שלל התנכלויות נוספות שחוו מצד חיילים, חלקן לקוחות ממחוזות האבסורד. כך למשל, לדברי המשפחה חיילים גירשו את הילדים כאשר שיחקו מאחורי ביתם בטענה שאסור להם לשהות במקום. לדברי אחת מבנות המשפחה, לאחר שאחת מהכלבות שבבעלות המשפחה המליטה, חיילים מסרו לבני המשפחה כי אסור להם לגדל גורי כלבים במקום.

במקביל להגבלות תנועה אלה ובידוד תושבי המתחם, לא פסקו ההתקפות מצד ישראלים מקרב ההתנחלויות והמאחזים הסמוכים על תושבי הפלסטינים. כך, ביום 15 לינואר 2024 כ-30 ישראלים שהגיעו מכיוון ההתנחלות שילה, חלקם רעולי פנים וחלקם חמושים, פלשו בשעות הערב למתחם המשפחה. בעוד בני המשפחה הסתגרו בביתם אחוזי אימה, הפורעים הסתובבו בין בתי המשפחה ועשו בהם ככל העולה על רוחם. הם ניפצו את חלונות הבתים, עלו על גג הבית ושברו את הלוחות הסולאריים ודודי השמש ששימשו את המשפחה. בנוסף, שברו פנסי תאורה וריססו כתובות נאצה

של "מוות לערבים" ו"נקמה" בכניסה לבית. התוקפים ביצעו את המתקפה הזו כאשר חיילים נמצאים בקרבת מקום וכאמור המרחב כולו מפוקח ומנוטר על ידי הצבא. לדברי המשפחה, חיילים הגיעו למקום ברכב זמן קצר לאחר תחילת המתקפה אך לא עשו דבר לעצור את הפורעים. באותו היום הגיע למקום נציג של מפקדת התיאום והקישור הישראלי וצילם את הנזקים, אולם ככל הידוע ליש דין לא נעשה דבר בידון מעבר לכך.

כשבוע לאחר המתקפה, איש ביטחון מההתנחלות הסמוכה שילה הגיע לבית המשפחה ואיים על אחד מבני המשפחה כי יש להם חמישה ימים לפנות את בתיהם ולעזוב את המקום. יש לציין כי מאז אוקטובר 2023 גורשו בכפייה לפחות 19 קהילות פלסטיניות באמצעות טקטיקות דומות של אלימות והפחדה מצד אזרחים ישראלים שהתבצעו בליווי או בחסות כוחות הביטחון הישראליים.¹³ איום זה, אם כן, לא הושמע בניתוק מהמציאות המוכרת לפלסטינים רבים תושבי הגדה המערבית.

למרות המתקפה החמורה, הוחלט על ידי בני המשפחה שלא להגיש תלונה למשטרה הישראלית בשל העדר אמון ברשויות הישראליות, זאת על סמך ניסיון העבר. כך למשל, שנה קודם לכן, בחודש פברואר 2023 אירעה תקיפה דומה של ישראלים אשר יידו אבנים לעבר בית המשפחה. בעקבות זאת, עבדאללה ביקש להגיש תלונה בתחנת משטרת בנימין ארבע פעמים אך ללא הועיל: הוא נדחה בכל פעם שהגיע למקום בטענה שאין דוברי ערבית בתחנה שיוכלו לקבל את תלונתו.¹⁴

לאחר חמישה חודשים בהם אולצה המשפחה לצעוד ברגל כדי להביא לעצמה מזון, להגיע לבית הספר או להגיע לטיפול רפואי, בחודש מרץ 2024 אושר לבני המשפחה על ידי חיילים המוצבים במקום, להשתמש ברכב אחד בלבד כדי לצאת ולחזור מתורמוסעיא, ובלבד שהדבר יעשה בשעות היום בלבד. רכבו של עבדאללה הוא הרכב היחיד שקיבל את האישור המיוחל. אולם בשל חסימת הדרך הראשית בתלולית האבנים, הרכב נאלץ לנסוע בדרך משובשת העוברת דרך אדמות חקלאיות פרטיות שהפכה בעקבות הגשמים לבוצית וקשה מאוד למעבר כלי רכב. כזכור מדובר במשפחה בת 25 נפשות כך שהאישור להשתמש ברכב אחד ובזמנים מוגדרים לא ענה כלל על צרכי המשפחה כולה התלויה בגישה חופשית וישירה לתורמוסעיא.

13 **בצלם**, פינוי בכפייה של קהילות ומשפחות מבודדות בשטח C בחסות המלחמה, (יוני 2024).

14 יש דין תיעד במשך שנים מאות רבות של אירועי אלימות מתנחלים בהם נפגעי העבירה הפלסטינים בחרו שלא להגיש תלונה למשטרה בשל חוסר אמון ברשויות החוק הישראליות. **יש דין**, אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית (אלימות מתנחלים) 2005-2023, (דצמבר 2023)

תוצאות המתקפה מחודש ינואר 2024 נראו במקום גם חצי שנה לאחר מכן, בחודש אוגוסט 2024, לוחות הסולאריים השבורים וברקע עמדת השמירה הצבאית. צילום: יש דין

המגבלות השונות שהטיל הצבא פגעו קשות בזכויות היסוד של משפחת אבו עוואד, בינם הזכות לחופש התנועה, לפרנסה בכבוד, לבריאות ולחינוך. האיסור על עיבוד החלקות החקלאיות פגע ביכולת הכלכלית של בני המשפחה ואף דחק את חלקם לחפש עבודות מזדמנות אחרות, וזאת חרף הגבלות התנועה הקשות שהושטו על בני המשפחה. בני המשפחה העידו בפני יש דין כי נאלצו לצמצם את צריכת המזון שלהם בידיעה כי יאלצו לסחוב יותר מוצרי מזון על גבם בדרך מתורמוסעיא, מרחק של כשני קילומטרים מביתם. המשפחה סיפרה כי נאלצה גם לצמצם את צריכת המים שלה אחרי שהצבא מנע ממשאית אספקת המים להגיע אל המתחם. גם אספקת החשמל של המשפחה צומצמה מאוד היות ואנשי מקצוע לא יכלו להגיע למקום ולתקן את הנזקים שנגרמו למערכת החשמל הסולארית בעקבות מתקפת המתנחלים. התנכלויות החיילים והחסימה סיכנו באופן ממשי את בריאות בני המשפחה. רכבי חרום והצלה למשל אינם יכולים להגיע לבית המשפחה במהרה וביעילות וגישתם של בני המשפחה למרפאות או בתי חולים הוגבלה מאוד, חלקם כאמור מבוגרים ונזקקים לטיפול ומעקב רפואי. לבסוף, ביטחונם של בני המשפחה נפגע באופן קשה לאחר שהופקרו לאלימות קשה מצד אזרחים ישראלים אשר התבצעה בחסות הצבא.

הליכים משפטיים

בפברואר 2024 פנה יש דין בשם המשפחה למפקד הצבא בגדה המערבית, וליועץ המשפטי לצבא בגדה המערבית בדרישה להסיר את החסימה ולבטל את הסגר שהוטל על מתחם המשפחה וכמו כן לאפשר את עיבוד האדמות החקלאיות. למרות תזכורות שונות שנשלחו מטעם יש דין ועל אף הדחיפות שבדבר, פניות יש דין זכו להתעלמות במשך שלושה חודשים. ב-22 במאי 2024, עתרה משפחת אבו עוואד באמצעות יש דין לבית הדין הגבוה לצדק.¹⁵

בעתירה הובהר, כי למרות שלמפקד הצבאי ישנה סמכות להטיל מגבלות תנועה בשטח הכבוש מטעמי ביטחון, הדבר מותנה בקיומו של הכרח צבאי קונקרטי שאינו מתקיים במקרה זה. העתירה גורסת כי המגבלות שהוטלו על משפחת אבו עוואד מאז אוקטובר 2023 נעדרות כל צורך צבאי אמיתי ולכן הן מפרות את כללי המשפט ההומניטרי הבינלאומי שמכוחו מדינת ישראל שולטת בגדה המערבית. בנוסף, הן מפרות את החובות של הצבא כלפי בני משפחת אבו עוואד. על פי כללי המשפט הבינלאומי, פלסטינים החיים תחת כיבוש צבאי ישראלי נחשבים "אזרחים מוגנים". בהתאם לכך, לכוח הכובש, כלומר למדינת ישראל ישנן חובות מוגברות כלפי אותה אוכלוסייה, למשל החובה להגן על זכויות האדם שלהם.¹⁶ בעתירה נכתב כי הסגר ומניעת הגישה לאדמות "מהוות התקפה ישירה על כלל הזכויות הבסיסיות של האדם, הן משפילות וכולאות האנשים במתחם, שוללות מהם חירויות בסיסיות ללא כל הצדקה, הסבר וצפי לסיום, מסכנות את בריאותם ופוגעות בגישתם לשירותי חירום והצלה, מקשות על נגישות ילדיהם להשכלה, מונעות מפגש עם קרובים וחברים. מדובר בפגיעות חמורות בכל ההיבטים של חיי אדם".¹⁷

ב-5.8.2024, לאחר שורה ארוכה של עיכובים משמעותיים, פרקליטות המדינה הגישה לבית המשפט תגובה מקדמית לעתירה בשם המפקד הצבאי. המדינה טענה כי חסימת הדרך נעשתה בשל צרכים ביטחוניים במסגרת "נוהל מגבלות תנועה" המאפשר חסימה של דרכים בגדה המערבית. למעט חסימת הדרך הראשית המובילה לבתי המשפחה, הפרקליטות הכחישה את קיומן של מגבלות תנועה נוספות באזור, בין הסגר הלילי שהוטל על בני המשפחה. המדינה טענה כי אם נאסר על בני המשפחה לצאת מביתם, לא מדובר בהנחיה שהתקבלה על ידי אנשי הצבא המוסמכים לכך. עוד נטען כי אין מניעה גורפת מבני המשפחה לעבד את אדמתם ואף הובהר כי מפקד החטיבה המרחבית, חטיבת בנימין, הנחה את החיילים הנמצאים באזור שלא למנוע מבני המשפחה לעבוד את אדמתם.

המדינה ביקשה להצדיק את חסימת הדרך הראשית לבית המשפחה בטענה כי "חסימת דרך העפר נדרשת לנוכח העובדה כי היא עלולה לאפשר לגורמים עוינים לחדור ביתר קלות ממרחב תורמוסעאי ליישוב הישראלי שילה, הנושק למתחם מקבץ הבינוי, ללא יכולת ניטור ופיקוח אפקטיבית של כוחות הצבא".¹⁸ לתגובה צורף כנספח צו המורה על חסימת הדרך, אשר נחתם בידי מפקד החטיבה של המרחב בדיוק באותו היום שבו הוגשה התגובה (5.8.2024), עשרה חודשים לאחר שהוצבה החסימה המדוברת. על פי עמדת המדינה, הצו בתוקף עד ליום 1.1.2025. למעשה, המדינה הודתה

15 בג"ץ 4239/24, אבו עוואד נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית, עתירה לצו על תנאי, 22.5.2024. (להלן: בג"ץ 4239/24).

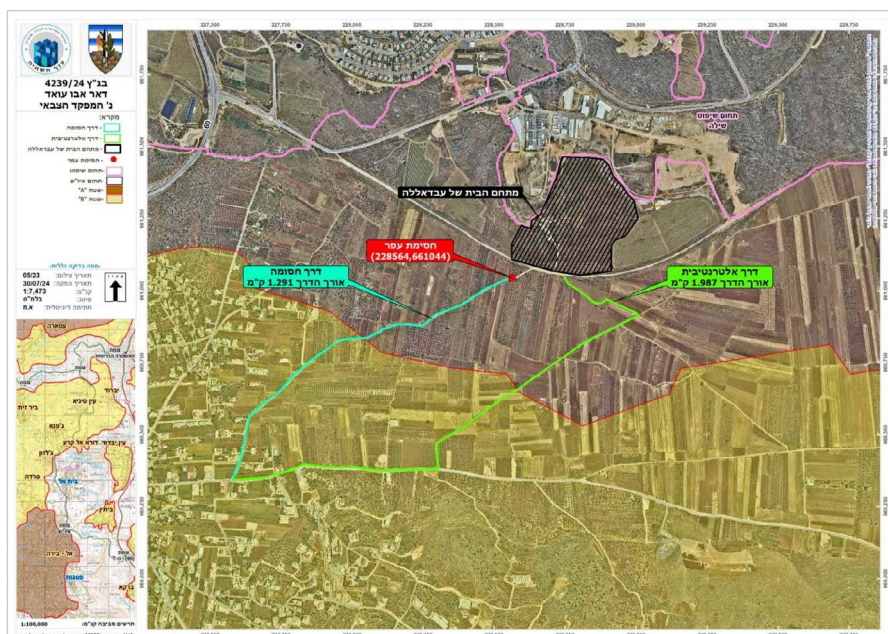
16 אמנת ז'נבה הרביעית בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה (1949).

17 בג"ץ 4239/24, עתירה לצו על תנאי, 22.5.2024.

18 בג"ץ 4239/24, תגובה מטעם המשיבים, 5.8.2024.

כי במשך 10 חודשים לא הייתה כל אסמכתא כתובה וברורה להגבלות התנועה שהושתו על בני משפחת אבו עוואד.

תגובת המדינה ואיתה הצו המורה על סגירת הדרך, היו למעשה הפעם הראשונה שבני המשפחה קיבלו אסמכתא משפטית כלשהי לחסימה ששיבשה את חייהם לחלוטין במהלך עשרה חודשים. תגובת המדינה המקדמית העניקה למשפחת אבו עוואד אישור רשמי לעבד את אדמתם, לקבל אורחים ולצאת מבתם בשעות הלילה היות ונכתב בה בבירור כי לא קיימות הגבלות נוספות על בני משפחה מלבד החסימה. אילולא העתירה, ספק אם הייתה ניתנת הנחייה כה ברורה מצד המפקד הצבאי אשר בפועל שיחררה את בני המשפחה מהעוצר הלילי עליו הכריזו החיילים שבשטח שבו היו נתונים במשך חודשים רבים.

המפה שצורפה לתגובת המדינה עם סימון הדרך החלופית

לתגובת המדינה צורפה מפה בה סומנה דרך חלופית העוקפת את החסימה ממזרח, בה לטענת הפרקליטות בני המשפחה יכולים להשתמש באמצעות כלי רכב. ואולם, מדובר בתוואי דרך שאיננו סלול ואיננו שמיש למעבר כלי רכב (ראו צילום). פרקליטות המדינה הודתה בכך שמדובר בדרך שאיננה סלולה, לטענתה הדבר יכול לסייע בכך שהדרך אל המתחם תהיה בפועל איטית ביותר, בשל אופיו המשובש של תוואי הדרך. הלכה למעשה, בביקור במקום כמעט ולא ניתן להבחין באותה "דרך חלופית" מפאת צמחייה גבוהה המכסה אותה לחלוטין. בנוסף לכך, אותו התוואי עובר באזור שהינו קרוב יותר לאדמות שאותם מעבדים מתנחלים וקרוב יותר לאזור המאחזים האלימים ולכן מסוכן עבור פלסטינים.

בני המשפחה חוששים מאוד להתקרב לאזור זה ואינם מוכנים להשתמש בתוואי המוצע בשל סכנה מצד מתנחלים הנמצאים במקום. נהג ההסעות המסיע את ילדי המשפחה לבית הספר סירב אף

הוא להתקרב לתוואי המדובר מחשש שמתנחלים יפגעו בו ובילדים, וכן מחשש לנזקים שעלולים להגרם לרכבו בשל העדר תקינותה של הדרך המוצעת. יוצא אפוא, שהדרך המוצעת על ידי המדינה כדרך חלופית אשר כביכול עוקפת את החסימה ולכאורה מעניקה סעד למשפחה, איננה פותרת את הפגיעה בזכויותיהם של בני המשפחה ומצוקתם החרפה שנגרמה עקב חסימת הדרך המובילה לביתם.

ב-23.9.2024 יש דין הגיש לבית המשפט את תגובת העותרים לתגובה המקדמית של המדינה. בתגובה נכתב כי הצבא לא סיפק הצדקה חוקית לחסימת הדרך, למשל ראייה או תשתית עובדתית לסכנה ביטחונית אמיתית הנוגעת לאזור זה. תחת זאת, הצבא רק טען כי הדרך למשפחת אבו עוואד נחסמה בשל האפשרות התיאורטית כי היא עשויה לשרת גורמים עוינים עלומים. תגובת יש דין ציינה כי מרבית ההתנחלויות הישראליות הוקמו במכוון בסמוך ליישובים פלסטינים קיימים, כך שהטענה כי הדרך עלולה לשמש גורמים עוינים תקפה כמעט לכל דרך המשרתת פלסטינים. מכאן שמתגובת המדינה ניתן להסיק כי כל פלסטיני באשר הוא מהווה גורם עוין ועל פי היגיון זה ניתן לשלול ממנו את זכויותיו וכך לחסום את כל היישובים הפלסטינים בגדה. מדובר בהיגיון הנשען כולו על תפיסה גזענית, מפלה ופסולה, העומד בניגוד מוחלט לדין הבינלאומי ואף לנהלי הצבא. בהקשר זה, תגובת יש דין מאזכרת כי דווקא מן ההתנחלויות הישראליות באזור זה יצאו גורמים עוינים המפעילים טרור כלפי אזרחים פלסטינים תושבי תורמוסעיא. בכל אותם מקרים, ובמקרים רבים אחרים, הרשויות הישראליות מעולם לא העלו על דעתן לנקוט באמצעי של חסימת כבישים של התנחלויות או מאחזים מהן יצאו פעילי טרור יהודים.

לאחר שהוגשה העתירה לבית המשפט העליון, נקבע כי העתירה תיקבע לדיון לפני הרכב, ודיון בה נקבע לחודש פברואר 2025. בינתיים משפחת אבו עוואד ממשיכה לחיות בצל החסימה והשתתף ההגבלות ששינו את חייהם כבר שנה שלמה.

עבדאללה אבו עוואד מצביע על הדרך החלופית שהציעה המדינה – מדובר בדרך שאיננה שמישה למעבר כלי רכב.
צילום: יש דין

סיכום

באוגוסט האחרון ביקרו נציגי יש דין את משפחת אבו עוואד, לדברי המשפחה זו הייתה הפעם הראשונה מזה עשרה חודשים שהגיעו מבקרים למקום. על מנת להגיע למקום היה הכרח לנסוע דרך אדמות חקלאיות פרטיות בדרך משובשת וארוכה שספק אם תהיה שמישה בחורף, עם תחילת עונת הגשמים. כאשר נציגי יש דין ערכו סיור במקום, הגיע לעמדת השמירה הצופה על המתחם רכב ביטחון (ככל הנראה של ההתנחלות שילה) אשר בחן מקרוב את תנועותיהם. למרות הצהרות המדינה כי אין מגבלות תנועה במקום למעט החסימה, לאחר שאנשי יש דין עזבו את המקום, איש ביטחון (כפי הנראה המדובר ברבש"ץ של אחת ההתנחלויות הסמוכות) עיכב את עבדאללה אבו עוואד ותישאל אותו לגבי זהות האורחים שהגיעו למקום. לדבריו של עבדאללה, כאשר ציין בפני איש הביטחון כי המפקד הצבאי ופרקליטות המדינה טענו בעתירה כי אין מגבלה על קבלת אורחים, השיב לו איש הביטחון "אני המחליט כאן ולא אף אחד אחר". זו הייתה תזכורת נוספת לפער שבין תגובת המדינה למציאות שבשטח.

מאז התקבלה תגובת המדינה בני המשפחה החלו אט אט לצאת לאדמתם ולחזור לעבוד בה, אולם הם עדיין חוששים לנוע בחופשיות במרחב, הן בשל התנכלויות חיילים והן בשל אלימות מתנחלים. בסוף אוגוסט 2024, בשיאו של אחד מהקיצים החמים ביותר בעשורים האחרונים, משאית מים הגיעה למלא את מאגר המים של המשפחה לאחר כמעט שנה של מחסור. המשאית נסעה בדרך העוקפת את החסימה דרך החלקות החקלאיות הקיימות בשטח (ולא בתוואי ה- "דרך החלופית" הבלתי עבירה שהמדינה הציגה בפני בית המשפט העליון). למרות שתנאי הסגר שהוטל על המשפחה הוקלו במעט עם תגובת המדינה, הקלות שניתנו אך ורק לאחר שהוגשה עתירה לבית המשפט העליון בעניין, חסימת הדרך המרכזית לביתם ממשיכה לשבש את שיגרת חייהם והעתירה בניהול עוונה נמצאת תלויה ועומדת בפני בית המשפט העליון. במהלך חודש אוקטובר 2024, הצבא חזר ומנע מבני המשפחה למסוק את עצי הזית שלהם. במהלך אותו החודש, מתנחלים תועדו גונבים יבול זיתים מהאדמות שסביב לבית המשפחה בשיא עונת המסיק השנתית.

סיפור המקרה של משפחת אבו עוואד מספק הצצה למכבש הלחצים שתחתיו חיים פלסטינים רבים, וביתר שאת מאז אוקטובר 2023. עשרה חודשים שבני משפחת אבו עוואד לא יכלו לנוע באופן חופשי בביתם שלהם, מנותקים מצרכים בסיסיים ומופקרים לאלימות מתנחלים. עד היום, ולמרות "הקלות" מסוימות שנעשו בתנאי הסגר שלהם, חופש התנועה של בני המשפחה מוגבל קשות בשל חסימת הדרך הראשית לביתם, והם למעשה תלויים בחסדיהם של חיילים ואנשי הביטחון של ההתנחלויות הסמוכות המפקחים על ביתם ומתנכלים להם באין מפריע. התנהלות שערורייתית זו מצטרפת לעובדה שהצבא נמנע מהצגת כל אסמכתא כתובה לתושבי המתחם עד למועד בו היה על המדינה להגיב לעתירה, כלומר - מבחינת הצבא המצב הבלתי חוקי והבלתי אפשרי המתואר במסמך זה יכול היה להמשך עוד זמן רב.

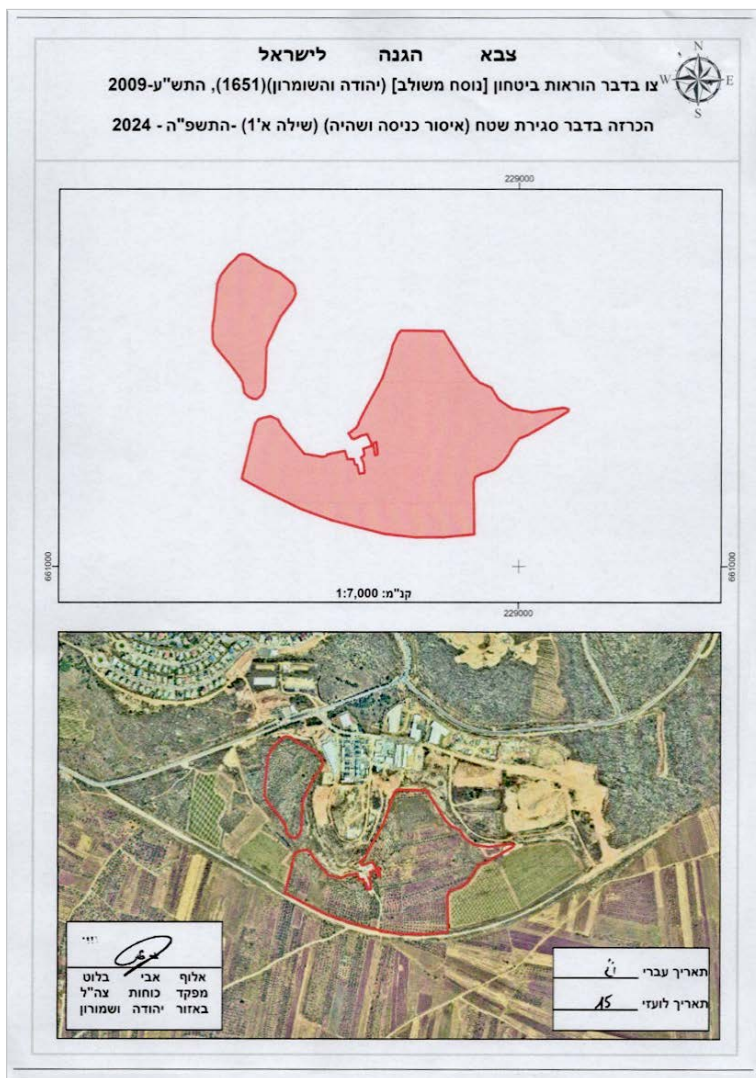
חשופים לאלימות ולהתנכלויות הצבא והמתנחלים המבקשים להפוך את חייהם במקום לבלתי אפשריים, בני משפחת אבו עוואד נמצאים תחת איום ממשי של גירוש מאדמתם. בהתחשב בפגיעה החמורה בזכויותיהם ובאפשרות הממשית של ההעברה בכפייה של המשפחה מאדמתה, על הצבא להסיר מיידית את החסימה וכל מגבלה נוספת ולהבטיח את שלומם של בני משפחת אבו עוואד, קנינם ופרנסתם.

אחרית דבר

ב-17 לאוקטובר 2024, מספר ימים לאחר שדוח זה כבר נחתם, חיילים ואנשי ביטחון של ההתנחלויות הסמוכות גירשו באיומים כמה מבני משפחת אבו עוואד בזמן שמסקו זיתים באדמות שסביב לביתם. בניגוד גמור לעמדת המדינה שהוצגה לבית המשפט, החיילים הורו לבני המשפחה שלא להתקרב לאזור ואסרו עליהם למסוק את עצי הזית שלהם בעיצומה של עונת המסיק. עבדאללה הציג בפני אנשי כוחות הביטחון את תגובת המדינה הגורסת בין היתר כי "תתאפשר ככלל גישת העותרים לאדמותיהם, לרבות באמצעות כלים חקלאיים", אולם אנשי כוחות הביטחון מסרו כי הם לא מכירים במסמכים הללו.

למחרת, בני המשפחה קיבלו לידיהם באמצעות מנהלת התיאום והקישור הפלסטיני צו צבאי המורה על סגירת שטח נרחב באדמות תורמוסעיא. על פי הצו, שתוקפו עד ל-19.10.2024, ישנו איסור על כל אדם לשהות בשטח נרחב מאוד הכולל את בתי המשפחה ואת השטחים החקלאיים שסביב. על פי צו זה, עצם השהייה של בני המשפחה בביתם הינה בלתי חוקית.

יש דין פנה למחלקת הבג"צים בפרקליטות המדינה בדרישה להנחות את הצבא להבטיח את גישת בני המשפחה לאדמות החקלאיות שסביב ביתם בהתאם לעמדת המדינה. בתשובה לפניית יש דין מה-31 לאוקטובר 2024, נמסר כי שבועיים קודם לכן נחתם צו סגירת שטח נוסף שהינו בתוקף עד ה-31 לדצמבר 2024. על פי צו זה, כל השטחים שסביב לבית המשפחה, כולל שביל הגישה אל המתחם אסורים לשהייה של כל אדם. הצו מייצר מציאות אבסורדית, על פיה לא רק שאסור לבני המשפחה לשהות באדמות החקלאיות שלהם, אלא אסור להם לשהות בשביל הגישה היחיד המוביל לביתם.

המפה שצורפה להכרזה בדבר סגירת שטח הכוללת את האדמות הסובבות את מתחם המשפחה ואת שביל הגישה אליו

כך, בשיא עונת המסיק, תקופה שהינה קריטית לפרנסת המשפחה, הצבא שוב מנע מבני המשפחה לעבד את אדמתם ולמסוק את עצי הזית שלהם. פעולות אלו והצווים הדרקוניים שהוציא הצבא סותרים לחלוטין את התחייבות המדינה שלא למנוע מבני המשפחה גישה חופשית לעיבוד האדמות החקלאיות שסביב ביתם. למרות ההבטחות שהציגה המדינה בפני שופטי בית המשפט העליון, בני המשפחה נאלצים פעם אחר פעם להסתכן בגופם כאשר הם מבקשים לעבד את האדמות החקלאיות שסביב לבתיהם.